

Editor

Prof. Dr. Nalan YİĞİT

EĞİTİM
yayınevi

Güzel Sanatlar

**Alanında Uluslararası
Araştırmalar VIII**

2023
Ağustos

Editör:

Prof. Dr. Nalan Yiğit

Güzel Sanatlar

Alanında Uluslararası
Araştırmalar VIII

EĞİTİM
yayınevi

GÜZEL SANATLAR ALANINDA ULUSLARARASI ARAŞTIRMALAR VIII

Editör: Prof. Dr. Nalan Yiğit

Genel Yayın Yönetmeni: Yusuf Ziya Aydoğan (yza@egitimyayinevi.com)

Genel Yayın Koordinatörü: Yusuf Yavuz (yusufyavuz@egitimyayinevi.com)

Sayfa Tasarımı: Kübra Konca Nam

Kapak Tasarımı: Eğitim Yayınevi Grafik Birimi

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı

Yayıncı Sertifika No: 47830

ISBN: 978-625-6489-47-9

1. Baskı, Ağustos 2023

Baskı Cilt

Uzun Dijital Matbaacılık

İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı No: 48/48 - 49 İskitler 06070 / Ankara

Matbaa Sertifika No: 47865

Kütüphane Kimlik Kartı

GÜZEL SANATLAR ALANINDA ULUSLARARASI ARAŞTIRMALAR VIII

Editör: Prof. Dr. Nalan Yiğit

118 s., 135x215 mm

Kaynakça var, dizin yok.

ISBN: 978-625-6489-47-9

Copyright © Bu kitabın Türkiye'deki her türlü yayın hakkı Eğitim Yayınevi'ne aittir. Bütün hakları saklıdır. Kitabın tamamı veya bir kısmı 5846 sayılı yasanın hükümlerine göre kitabı yayımlayan firmanın ve yazarlarının önceden izni olmadan elektronik/mekanik yolla, fotokopi yoluyla ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, yayımlanamaz.

EĞİTİM

yayınevi

Yayınevi Türkiye Ofis: İstanbul: Eğitim Yayınevi Tic. Ltd. Şti., Atakent mah. Yasemen sok. No: 4/B, Ümraniye, İstanbul, Türkiye

Konya: Eğitim Yayınevi Tic. Ltd. Şti., Fevzi Çakmak Mah. 10721 Sok. B Blok, No: 16/B, Safakent, Karatay, Konya, Türkiye
+90 332 351 92 85, +90 533 151 50 42, 0 332 502 50 42
bilgi@egitimyayinevi.com

Yayınevi Amerika Ofis: New York: Egitim Publishing Group, Inc.
P.O. Box 768/Armonk, New York, 10504-0768, United States of America
americaoffice@egitimyayinevi.com

Lojistik ve Sevkiyat Merkezi: Kitapmatik Lojistik ve Sevkiyat Merkezi, Fevzi Çakmak Mah. 10721 Sok. B Blok, No: 16/B, Safakent, Karatay, Konya, Türkiye
sevkiyat@egitimyayinevi.com

Kitabevi Şubesi: Eğitim Kitabevi, Şükran mah. Rampalı 121, Meram, Konya, Türkiye
+90 332 499 90 00
bilgi@egitimkitabevi.com

İnternet Satış: www.kitapmatik.com.tr
+90 537 512 43 00
bilgi@kitapmatik.com.tr

 kitapmatik
İnternetteki kitabınız

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	5
GYÖRGY LIGETI'NİN KLASİK ARMONİ KİTABININ İNCELENMESİ	7
Mustafa AVŞAR	
ADORNO'NUN MÜZİKOLOG VE BESTECİ KİMLİKLERİ İŞİĞİNDA <i>DREI KURZE KLAVIERSTÜCKE</i> ADLI KOMPOZİSYONU'NUN ANALİZİ	23
Deniz ARAT YAŞAT	
LINGUS: KOLEKTİFDEN BİREYSELE (DÖNGÜLER-DORUKLAR)	43
Devrim Demir YEŞİLPINAR	
NOTALARIN DİLİ VE KÜLTÜREL YANSIMALARI	83
Pınar ÇELİK DEMİRAY	
MİCHAEL JOSEPH JACKSON ÖRNEĞİNDE MÜZİKTE POPÜLER KİMLİK KAZANMA, MODERNLEŞME HAREKETİ	101
Elif Nun GÖKÇE	

ÖNSÖZ

Bir ülkenin uygarlık düzeyi sanat ve sanatçıya verilen değerle ölçülür. Bu değer her sanat dalında verilen eğitimin niteliğini belirler. Ülkemizde de sanata ve sanatçıya verilen değer gittikçe arttığı ancak, istenilen düzeyde olmadığı gözlenmektedir. Her alanda olduğu gibi müzik eğitimi alanında da okullaşmanın gittikçe artmasına rağmen akademik ve bilimsel çalışmaların çoğalmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

Bu kitapta “Güzel Sanatların Müzik Eğitimi” alanında beş bölüm olmak üzere; kitap incelemesi, eser analizi, popüler müzik ve kültür ile seslerin karakteristikleri, müziğin toplumsal rolü içerikli çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. İlk bölümde György Ligeti’nin “Klasik Armoni” kitabı içeriği yönüyle dört boyutta incelenmiş, inceleme sonuçlarına göre önerilerde bulunulmuş; ikinci bölümde Adorno’nun Müzikolog ve besteci kimliği açısından ele alınan Drei Kurze Klavierstücke adlı ‘Kompozisyonu’nun müzikal analizi yer almış; üçüncü bölümde Lingus adlı birbirinden farklı felsefi yaklaşıma sahip iki ayrı bölümden (Lingus ve Solo) oluşan parçanın analizine yer verilmiş; dördüncü bölümde sesleri temsil eden notaların dili temelinde kültürel yansımalarını konu edinen çalışma yer bulmuş;. beşinci bölümde müzikte popüler kimlik kazanma ve modernleşme hareketi Michael Joseph Jackson örneğinde ele alınmıştır. Tüm çalışmalar müzik eğitimi alanına yararlı olması amacıyla sunulmuştur.

GYÖRGY LIGETİ’NİN KLASİK ARMONİ KİTABININ İNCELENMESİ

Mustafa AVŞAR¹

1. GİRİŞ

“Armoni, iki ya da daha fazla sesin aynı anda seslendirilmesiyle ortaya çıkan uyumdur” (Kostka vd., 2013: 11). Müziğin temel öğelerinden olan armoni, ses katmanlarının üst üste gelmesiyle ortaya çıkan dikey bir boyut, melodi ise her bir ses katmanının yatay boyutudur. Bu noktada armoninin işlevi; yatay bir melodiyi dikey bir armonik yapı ile destekleyip onu çok sesli hâle getirmesi gibi düşünülebilir. Bir melodinin düzenlenerek armonize edilmesi, onu bambaşka bir noktaya taşıyabilir. Dolayısıyla müziğin temel öğeleri olan melodi, ritim, armoni, form ve dinamik bileşenleri içerisinde armoni önemli bir yere sahip olmakla birlikte bu öğeleri tamamlayan bir renktir.

“Armoni içerisinde belirli bir ses merkezinin olması ve diğer seslerin o merkezi ses etrafında o sese yönelerek hareket etmesi durumuna tonal armoni denir” (Avşar, 2022: 13). Fakat genel olarak isimlendirmede tonal armoni yerine klasik armoni ifadesi de kullanılabilir.

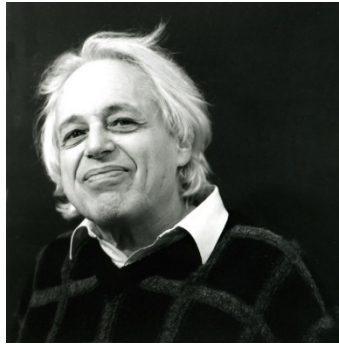
¹ Dr. Öğr. Üyesi, Maltepe Üniversitesi Konservatuarı, ORCID: 0000-0002-0046-2980, e-posta: mustafaavsar@maltepe.edu.tr

Armoni, kişinin dinlediği bir müziği dikey olarak çözümlayebilmesini sağlar ve bu da o müzik üzerindeki akor yürüyüşünü oluşturur. Oluşan bu akor yürüyüşünü benzer yapıdaki diğer melodilere uyarlama ve yeniden armonize çalışmalarıyla beraber, kişinin eşikleme, düzenleme ve doğaçlama yetisi gelişir. Diğer yandan bir eseri yorumlarken, akor yürüyüşünün oluşturduğu fonksiyona göre oluşabilecek dinamizmi hisseder ve bu da o kişiye daha geniş yorumlama alanı açar. Kazandığı bu yetilerle beraber çeşitli eserleri analiz ederek, o eserleri daha derinlemesine tanınmasını sağlar. Dolayısıyla müzisyenler, bu yetiler için büyük ölçüde armoni bilgisine ihtiyaç duyarlar. Bu noktada armoni derslerinin işlenişi ve bu derslerde kullanılan kaynak materyaller büyük önem taşımaktadır (Avşar, 2018: 9). Müzik okullarında kullanılan ders materyallerine bakıldığında armoni alanında yerli ve yabancı olmak üzere birçok kaynak kullanılmaktadır. Buradaki ders eğitmeninin kitap seçiminde; kendi öğrencilik hayatında kullandığı kaynaklar, kitaba veya yazara olan yaklaşım biçimi, benimsediği ekol veya üsluplar, kitabın dili, kurgusu ve anlatım biçimi gibi çeşitli faktörler önemli rol oynamaktadır. Bazı eğitmenler kendince benimsemiş belli başlı bir kitabı konu akışına göre kullanırken, bazı eğitmenler ise tek bir kitaptan yararlanmak yerine kendi tasarladığı bir konu akışı üzerinden, öğreteceği konu ile ilgili birçok kitaptan yararlanabilmektedir. Belirli bir konu ile ilgili hangi kitabı uygun görmüşse, o konuda o kitabı kullanmakta ve konuya göre alternatif kitap değişimleri yapabilmektedir. Böylelikle kullandığı kaynak materyalleri çoğaltarak daha zengin bir kaynak havuzuna sahip olabilmek ve bu havuzdaki materyalleri birbirleri ile karşılaştırarak üstün özelliklerini görebilmek fırsatını yakalar.

Müzik tarihinde özellikle Macar besteci ve müzik eğitimcilerinin göze çarptığı bu yüzyılda Bartok, Kodály ve Ligeti gibi kişiler, hem besteleriyle, hem de pedagojik yaklaşımlarıyla kendilerini yeterince kanıtlamışlardır. “İkinci dünya savaşı yıllarında Macaristan’da Kolozsvar

Konservatuvarı'nda Ferenc Farkas'ın öğrencisi olarak kompozisyon öğrenimini yapan Macar asıllı Avusturyalı besteci ve eğitimci György Ligeti, 1942-43 arasında Budapeşte'de Pal Kadosa'dan özel dersler almış, 1945-49 yılları arasında Budapeşte Müzik Akademisi'nde Sandor Veress, Pal Jardanyi, Ferenc Farkas ve Lajos Bardos ile çalışmıştır. Bitirdiği bu okulda 1950'den itibaren profesör olarak armoni, kontrpuan ve analiz dersleri veren Ligeti, 1956'da Sovyet ordusunun Macaristan'ı işgali üzerine Almanya'ya yerleşmiş, 1957-58 yıllarında Köln Radyosu'nda elektronik müzik çalışmaları yapmıştır” (Say, 2005: 366).

“Viyana'da 1959 yılından itibaren yaşamaya başlayan sanatçı, 1959-1972 arasında Darmstadt Yeni Müzik Kursları'nda dersler vermiş, 1961-71 yıllarında Stockholm Konservatuvarı'nda görev yapmıştır. 1972 yılından ABD'ye giderek Stanford Üniversitesi ve Berkshire Müzik Merkezi'nde çalışan Ligeti, 1973'te Avrupa'ya dönmüş, 1973-89 arasından Hamburg Müzik Yüksek Okulu'nda görev almıştır. Ayrı ülkelerin okullarında eğitimci olarak görev üstlenen besteci, ülkesinin dışında sürekli dolaşmakla geçen yaşam biçimine karşın, üretkenliğini sürdürmüştür (Say, 2005: 366).”

Resim 1: György LIGETI 1923-2006 (Discogs, 2023)

Ligeti günümüzde daha çok besteciliği ile anılsa da, müzik teorisi alanında yaptığı çalışmalar, onun aynı zamanda

teorisyen ve eğitimci olarak üstün ve üretken özelliğini ortaya koymaktadır. Almanya'ya yerleşmeden önce 1950-56 yılları arasında Budapeşte Müzik Akademisi'nde ders verirken 1954 yılında kaleme aldığı “Klasszikus Összhangzattan” ve “A Klasszikus Harmóniarend” (Macarca “Klasik Armoni” anlamında gelen) kitapları onun bu özelliğini kanıtlamaktadır. Yazıldığından günümüze üzerinden atmış dokuz yıl geçmesine rağmen Macaristan'daki başta Franz Liszt Müzik Akademisi ve bu akademiye bağlı Zoltan Kodály Pedagoji Enstitüsü olmak üzere bu kitap birçok müzik okulunda eğitimler tarafından halen temel kaynak olarak kullanılmaktadır. Macarca dilde yazılan ve iki kitap şeklinde birbirine entegreli olan bu kaynaklar, klasik armoni konularını kapsamaktadır. Aslında tek bir kitabın iki farklı modüler parçası şeklinde de düşünülebilir. Birinci kitapta belirli bir konu akışına bağlı akor yürüyüşü ve şifreli bas çalışmaları, ikinci kitapta ise yine bu konu akışına bağlı eser armonik analizleri bulunmaktadır. İki kitap da konu akışı bakımından birbirlerine paralel ilerlemektedir. Kitaptaki konuları genel çerçevede özetleyecek olursak, belirli bir takım temel müzik kuramları, üç-dört-beş sesli akorlar, bu akorların birbirlerine olan bağlantıları, akor yürüyüşü, şifreli bas ve eser armonik analizi çalışmalarıdır. Kitapların yeniden düzenlenerek Editio Musica Budapest tarafından 2014 yılında basılan en güncel kapak resimleri aşağıda verilmiştir:

Resim 2: Klasszikus Összhangzattan ve A Klasszikus Harmóniarend

Bu çalışmada armoni eğitimine alternatif bir yabancı kaynak olarak kullanılabilir olan György Ligeti'nin 1954 yılında yazdığı, Editio Musica Budapest tarafından 2014 yılında en güncel halde basılan, birbirine entegreli "Klasszikus Összhangzattan" ve "A Klasszikus Harmóniarend" kitaplarının, aşağıda belirtilen boyutlara göre incelenmesi amaçlanmıştır. Bunlar:

- (1) müfredat konularının ilerleyişi,
- (2) kullanılan şifreleme yöntemi,
- (3) kullanılan analiz biçimi ve
- (4) etkinliklerdir.

2. KİTAP İÇERİĞİNE İLİŞKİN BAZI BOYUTLAR

Bir kitap, aktarmak istediği içerik hakkında kendince belirli yollar izler. Bu durum, o kitabın aktarmak istediği içeriğe ilişkin metodolojik bir yaklaşımdır. Önce tepeden "genel bir bakış" ile izlenen bu yolda, birbiri ile ilişkili ve kolaylık-zorluk bakımından yakın olan konular, belirli genel başlıklar altında toplanarak kategorize olur ve kolaydan zora doğru sıralanır. Burada konuların kapsam büyüklüğüne göre alt kategoriler de oluşabilir. Kapsam içindeki ünite ve/veya konular, belirli ilkelere ve prensiplere göre ele alınarak okuyucuya sunulur. Sunulan içeriği pekiştirmek ve okuyucudan geri bildirim almak için, konuya ilişkin ayrıca etkinlik ortamı da sağlanabilir. Bir armoni kitabının izleyebileceği yollara ilişkin, bu araştırmada ele alınacak olan boyutlar aşağıda açıklanmıştır.

2.1. Müfredat Konuları

Müfredat bir bütünü oluşturan ayrıntılar şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2023). Müfredatın alt parçalarından olan ders içeriğindeki üniteler ve/veya konular, işlenecek olan bu ayrıntı başlıklarını basitten karmaşığa doğru bütüncül bir şekilde sıralar. Klasik armoni müfredatındaki konuların, belirli bir takım temel müzik kuramlarından sonra genellikle üç sesli (beşli) akorlarla birlikte başlayarak, daha çok sesli

akorlara (dört sesli ve beş sesli) doğru basitten karmaşığa bir yol izlediği görülmektedir. Bunun yanında daha ileride değişikliğe uğratılmış (altere edilmiş) karmaşık akorlar, akorlar üzerinde o akora ait olmayan yabancı sesler (dekor sesler) ve modülasyonlar gibi konularla, klasik armoni müfredatının ana omurgası oluşmaktadır.

2.2. Şifreleme Yöntemi

“Armonik uygulamalarda, şifrenin bas sesiyle birlikte verildiği ve o bas ses üzerine hangi akor seslerinin kurulması gerektiğini gösteren yöntem şifreli bas (figured bass) denir. Alman ve Fransız olmak üzere iki farklı şifreleme yöntemi kullanılmaktadır. Alman şifreleme yönteminde; şifre rakamları ve rakamların yanına konan değiştirici işaretlerle birlikte akor kurularak, akor türü belirlenir. Fransız şifreleme yönteminde ise şifre, akor türünü ve bas pozisyonunu gösterir, şifreye göre akora eklenmesi gereken değiştirici işaret eklenir. Her iki yöntemde de rakamsız bir değiştirici işaret var ise bu, o akorun üçlüsünün değişeceğini gösterir. Fransız şifrelemesinde bazı akor türlerine göre şifre değişebiliyorken, Alman şifrelemesinde şifre hep aynıdır (Avşar, 2022: 18).” Aşağıdaki notasyonda, aynı tür ve çevrim pozisyonundaki beşli ve yedili akorun şifreleri, birinci kademede Alman şifreleme ve ikinci kademede Fransız şifreleme yöntemine göre kademeli olarak gösterilmiştir.

Notasyon 1: Beşli Akorlarda Alman ve Fransız Şifreleme Yöntemi

a: #5	a: 5	a: #6	a: 6	a: #6	a: 6	(Alman şifreleme)
a: +5	a: 5	a: +6	a: 6	a: #6	a: 6	(Fransız şifreleme)

Notasyon 2: Yedili Akorlarda Alman ve Fransız Şifreleme Yöntemi

The image shows a musical staff with seven chords in G major. Below the staff, the German and French chord symbols are listed. The German symbols are: a: 7, a: 7, a: #6, a: 6, a: 4, a: #4, a: 2. The French symbols are: a: 7, a: 7/9, a: +6, a: 5, a: 4, a: +4, a: 2. The German symbols are in parentheses and labeled as (Alman şifreleme) and the French symbols are labeled as (Fransız şifreleme).

2.3. Analiz Gösterim Biçimi

“Armonik analiz; herhangi bir akorun, içinde bulunduğu tonaliteye göre Romen ve şifre rakamları (varsa ek sembol ve değiştirici işaretle birlikte) kullanılarak analiz edilmesi işlemidir (Avşar, 2022: 20).” Tarih olarak bakacak olursak, Rameau tarafından 1722’den başlayarak açıklanan ilk armoni bilgilerinden bu yana, akorların kuramsal açıdan gruplanması ve adlandırılması konusunda birbirinden farklı dizge denenip kullanılmıştır. Akorların dizi içindeki konumunun belirlendiği “basamaksal” adlandırma kullanımından sonra Riemann’la başlayan “işlevsel (fonksiyonel) armoni bilgisi” nde basamaksal adlandırma yerine işlevsel adlandırma yöntemi de kullanılmıştır (Sağır ve Sevgi, 2011: 25). Parçalı bir yaklaşım olan basamaksal analiz (cascading analysis) biçiminde, karşılaşılan her bir farklı akor yapısı, etrafındaki akorlarla fonksiyonel ilişkileri aranmaksızın, tonaliteye göre adım adım derecelendirilerek analiz edilir. Bütüncül bir yaklaşım olan fonksiyonel analiz (functional analysis) biçiminde ise, birbiriyle fonksiyonel ilişkileri olan akor grupları, ortak fonksiyon çevresinde analiz edilir (Avşar, 2022: 20). Fonksiyonel adlandırmada ana basamak olarak kabul edilen I., IV. ve V. basamak akorları, tonik (T), subdominant (S) ve dominant (D) terim kısaltmalarıyla da adlandırılabilir. Aşağıdaki notasyonda, aynı akor yürüyüşü, birinci kademede basamaksal analiz ve ikinci kademede ise fonksiyonel analiz biçimine göre kademeli olarak analiz edilmiştir.

Notasyon 3: Basamaksal ve Fonksiyonel Analiz Biçimi

C: I IV (II°) (I) V I (IV°) I (basamaksal analiz)
C: I IV ----- V ----- I ----- (fonksiyonel analiz)

2.4. Etkinlik

Etkinlik, bir konu hakkında o konunun işler veya faal hale getirilmesi durumudur (TDK, 2023). Armoni ile ilgili yapılan etkinlikler, genellikle şifreli bas, soprano armonizasyonu ve eser armonik analizi gibi çözümlenme ve düzenlemeye dayalı bilişsel ve devinışsel işlemlerdir.

Şifreli bas çalışması, rakamlarla şifrelenmiş olan bas seslerin üzerine, o rakamlara göre akor kurulması ve kurulan akorun, belirli akor bağlantı ilkelerine göre bir sonraki akora bağlanmasıdır. Aşağıdaki notasyonda beşli akor tür ve pozisyonlarını kapsayan bir şifreli bas etkinliği verilmiştir:

Notasyon 4: Şifreli Bas Etkinliği

(8)
6 6 6 6 6 6 5 3

Soprano armonizasyonu, verilen bir melodinin, o melodi ile uyumlu olabilecek (melodideki sesleri kapsayabilecek) akorlar ile belirli bir fonksiyonel kurgu ilerleyişi içerisinde çok sesli hale getirilmesidir. Aşağıdaki notasyonda beşli akor tür ve pozisyonlarını kapsayan soprano armonizasyonu etkinliği verilmiştir:

Notasyon 5: Soprano Armonizasyonu Etkinliği

Eser armonik analizi, eser içinde bulunan bir akor derecesinin, o eserin tonalite dizisine göre konumunu (derecesini) belirlemek üzere Romen ve şifre rakamları

kullanılarak analiz edilmesi işlemidir. Aşağıdaki notasyonda beşli akor tür ve pozisyonlarını kapsayan eser armonik analizi etkinliği verilmiştir:

Notasyon 6: Eser Armonik Analiz Etkinliği

J. HAYDN: Sol minör 4. Piyano Sonatı, Hob.XVI.44, II

107 Allegretto

G: I IV I₄ V I

3. LIGETİ’NİN KLASİK ARMONİ KİTABININ İÇERİĞİNİN İNCELENMESİ

3.1. Müfredat Konuları Açısından İncelenmesi

Armonideki konuların ilerleyişi, sadece akorlar özelinde ele alındığında, Ligeti’nin Klasik Armoni kitabında konu sıralaması basitten karmaşığa doğru aşağıdaki Tablo 1’de özetlenerek verilmiştir. Tablo incelendiğinde, Ligeti’nin Klasik Armoni kitabında konu başlığı verilirken, konuyu kapsayan genel bir başlık (örneğin “birinci çevrim beşli akorlar”) içinde değil de, yine o kapsam içinde literatürde sıklıkla karşılaşılan alışılmış akor derecelerine göre (örneğin “II⁶”) konu adlandırılışı ve sıralanışı görülmektedir (Ligeti, 2014: 100). Bazı yerli kitaplar içerisinde de, konu kapsamı başlığının yanı sıra, alışılmış akor dereceleriyle adlandırılan konu başlıklarının olduğu, bu araştırmadaki bulgular içerisinde (Usman, 2017: 100; Avşar, 2022: 5).

Tablo 1: György Ligeti Klasik Armoni Kitabının Konu Sıralaması

Konu Kapsamı		György Ligeti “Klasik Armoni” Kitabının Konu Sıralaması
Beşli Akorlar	Kök Beşli	(1.) I, II, III, IV, V ve VI
	Birinci Çevrim Beşli	(2.) II ⁶ ve VII ⁶
	Birinci ve İkinci Çevrim Beşli	(3.) I ⁶ ve I ⁶ ₄
	Birinci Çevrim Beşli	(4.) V ⁶ , IV ⁶ ve III ⁶
	İkinci Çevrim Beşli	(5.) V ⁶ ₄ ve IV ⁶ ₄
Yedili Akorlar	Dominant Yedili	(6.) V ⁷
	Minör Yedili ve Yarı Eksilmiş Yedili	(7.) II ⁷
	Majör Yedili ve Eksilmiş Yedili	(8.) IV ⁷ ve VII ⁷
Altere Akorlar	Ödünç Akor	(9.) IV ^b , VI ^{b5} ve II ⁷ _{b5}
	İkincil Dominantlar	(10.) V/V, V/IV, VII/V, VII/IV, ...
	Napoliten Altılı	(11.) II ^{b6}
	Artmış Altılı	(12.) IV ^{#6} , IV ^{#6} ₅ ve II ^{#6} ₄ ³
Dokuzlu Akorlar	Dominant Dokuzlu, Dominant Bemol Dokuzlu, Majör Dokuzlu ve Minör Dokuzlu	(13.) V ⁹ , V ^{b9} ve I ⁹

3.2. Şifreleme Yöntemi Açısından İncelenmesi

Ligeti'nin Klasik Armoni kitabındaki akorların şifrelenmesinde, yöntem olarak Alman şifreleme yöntemi kullanılmıştır. Bununla ilgili aşağıdaki notasyonda Ligeti'nin Klasik Armoni kitabında kullandığı beşli ve yedili akorlara ilişkin Alman şifreleme örneği verilmiştir. Örneğe göre akor türü değişse bile şifre rakamları değişmemektedir. Yine bazı yerli kaynaklar da bu yöntemi tercih etmektedir (Cangal, 2012; Usman, 2017; Çöloğlu ve Arat, 2021; Avşar, 2022), bunun sebebi olarak; Alman şifrelemenin daha yalın bir yöntemle yaklaştığı belirtilmiştir (Çöloğlu ve Arat, 2021: 59). Çünkü Fransız şifreleme yönteminde, özellikle yedili akorlarda şifrelemeler çok daha karmaşık bir hâl alabilmektedir (bkz.

Notasyon 2). Bunlar dışında diğer yerli (Çelebioğlu, 2013) ve yabancı (Dubois, 1938; Challan, 1960) armoni kaynaklarını ele aldığımızda, bu kitaplarda Fransız şifreleme yönteminin kullanıldığı görülmektedir.

Notasyon 7: György Ligeti'nin Klasik Armoni Kitabında Kullanılan Beşli Akorlarda Alman Şifreleme Yöntemi

Alman şifreleme

Notasyon 8: György Ligeti'nin Klasik Armoni Kitabında Kullanılan Yedili Akorlarda Alman Şifreleme Yöntemi

Alman şifreleme

3.3. Analiz Gösterim Biçimi Açısından İncelenmesi

Ligeti'nin Klasik Armoni kitabında analiz gösterim biçimi olarak basamaksal analiz biçimi kullanılmıştır. Buna göre aşağıdaki eser armonik analizi örneğinin 37. ölçüsünde, yan yana gelen ve aslında birbiriyle fonksiyonel anlamda ilişkili olan kadans dört-altı akoru (I^6_4) ile V. derece akoru, ortak bir fonksiyon içinde (V) analiz yerine, basamaksal olarak ayrı ayrı analiz şeklinde gösterilmiştir (Ligeti, 2014: 27). Ayrıca nadir de olsa hem basamaksal, hem de fonksiyonel olarak alt alta iki kademeli analiz gösterim biçimine de rastlanılmaktadır (Ligeti, 2014: 38). Bu durumla ilgili bazı yerli kitaplar içerisinde eser armonik analizleri sadece basamaksal (Avşar, 2022: 136-137), bazılarında ise hem basamaksal, hem de fonksiyonel bir şekilde kademeli analiz edilerek gösterilmiştir (Usman, 2017: 162-163; Çöloğlu ve Arat, 2021: 147-154).

Notasyon 9: György Ligeti'nin Klasik Armoni Kitabındaki Basamaksal Eser Armonik Analizi

Händel, Messiás, II. rész.

Allegro

35

C: I⁶ IV I⁶ V I

3.4. Etkinlikler Açısından İncelenmesi

Ligeti'nin Klasik Armoni kitabındaki etkinlikler, şifreli bas, akor yürüyüşü (chord progression) ve eser armonik analizi etkinliklerinden oluşmaktadır. Buradaki şifreli bas ve akor yürüyüşü etkinlikleri temelde aynı işleyiştir. İkisi arasındaki fark, gösterim biçimi ve transpoze durumlarıdır. Gösterim biçimiyle ilgili olarak; akor yürüyüşünde, şifrelenerek derecelenmiş Romen rakamları kullanılırken (bkz. Notasyon 8: Akor Yürüyüşü Etkinliği), şifreli basta ise dizek üzerinde şifrelenmiş baslar kullanılır (bkz. Notasyon 3: Şifreli Bas Etkinliği). Transpoze ile ilgili olarak; akor yürüyüşünde, belirli bir tonaliteyi gösteren donanım olmadığı için bütün tonalitelere transpoze edilerek uygulanabilmektedir. Fakat şifreli basta tonalite bellidir ve sadece o tonalitede uygulanabilir. Bununla ilgili beşli akor tür ve pozisyonlarını kapsayan bir akor yürüyüşü etkinlik örneği aşağıda verilmiştir:

Notasyon 10: Akor Yürüyüşü Etkinliği

(8)

I V I⁶ IV VII⁶ I v⁶ VI V I II⁶ I⁶ V I

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırmada konuların ilerleyişi bakımından yapılan inceleme neticesinde, Ligeti'nin Klasik Armoni kitabındaki konuların, sıklıkla karşılaşılan alışılmış akor dereceleri üzerinden ilerlemesi, klasik Batı müziği literatüründeki o akor dereceleri ile ne ölçüde karşılaşıldığını (en çok karşılaşılandan en az karşılaşılanına göre) göstermektedir. Bu durumla ilgili konu sıralamasında, uzak konular arası atlamalar olsa da bunun sebebi, atlama yapılan konulardaki akor derecelerinin belirli tipik akor yürüyüşleri içinde bir arada karşılaşılmış olmasındandır (bkz. Tablo 1'deki 3. konuda, birinci çevrim beşli akor derecelerinin hepsi tamamlanmadan ikinci çevrim beşli akor olan I_4^6 'e geçilmesi gibi). Bu bakımdan Ligeti'nin armoni kitabının bu şekilde uyguladığı bir konu sıralaması, literatürdeki yapıtlarda karşılaşılan tipik akor yürüyüşlerini tanıma ve kavrama anlamında avantaj sağlayabilmekte ve alışılmış bu akor derecelerini hem kitap, hem de eser literatürü anlamında birbirleri arasında ilişkilendirebilmektedir.

Kullanılan şifreleme yöntemi düşünüldüğünde, Fransız şifrelemesinde bazı akor türlerinde şifreleme değişebiliyorken, Alman şifrelemesinde ise şifre hep aynıdır ve değiştirici işaretler dışında rakamlara ek bir işaret eklenmemektedir. Bu da akor türü değiştiğinde farklı bir şifre bilme zorunluluğunu gerektirmemekte ve aynı şifre üzerinden o türdeki bütün akor türlerini kurabilme ve tanımlayabilme avantajını sunabilmektedir.

Armonik analizde ister basamaksal veya ister fonksiyonel gösterim biçimi olsun, bu tamamen kişinin armonik çözümlemeye olan yaklaşımı ile ilgili bir tercihtir. Burada her ikisi de ayrı ayrı tercih edilebilir. Fakat ikisinin de aynı anda kademeli olarak kullanılması, armonik analize yönelik hem parçalı hem de bütüncül şekilde daha geniş bir bakış açısı sunabilmektedir.

Etkinlikler bakımından Ligeti'nin Klasik Armoni kitabındaki akor yürüyüşü etkinliğinin, akorları farklı tonalitelere kurabilme-çalabilme ve dolayısıyla transpoze edebilme yetisini geliştirdiği düşünülmektedir. Ayrıca şifreli bas etkinliği, çok uzun olmayan, form yapısı olarak genellikle sekiz ölçülük, simetrik (4+4) ve soru-cevap (öncül-soncul) şeklindedir. Bu da özellikle etkinliklerin icrası esnasında; akor seslerinin dikey dağıtımının zengin olması (voicing), yatay olarak tematik-anlamalı kılavuz bir hat olması (guide line) ve tuşe anlamında da manalı olması durumları, etkinliğin niteliğini arttırmakta ve böylelikle kalıcılığını sağlayabilmektedir.

Araştırmanın amacı doğrultusunda, György Ligeti'nin Klasik Armoni kitabının dört boyutu da incelendiğinde, eğitmenlerin kullanabilecekleri basit ama etkili bir alternatif kaynak olarak önerilebilir.

Araştırmacı veya eğitmenler, kullandıkları kaynakların birbirine göre birinin güçlü tarafını diğerinin zayıf tarafına uyarlayarak, kaynaklar arası eksiklikleri kapatabilirler. Örneğin Ligeti'nin Klasik Armoni kitabı dışındaki diğer kitaplarda her ne kadar akor yürüyüşü etkinliği olmasa da, o kitaplardaki şifreli baslar Romen rakamları ile derecelendirilerek akor yürüyüşü etkinliğine uyarlanabilir ve böylelikle akor yürüyüşü haline dönüşmüş olan şifreli bas etkinliği de transpoze edilebilir hale gelebilir. Buna benzer Ligeti'nin Klasik Armoni kitabında soprano armonizasyonu etkinliği olmasa da, kitabın kendi içindeki bir şifreli bas etkinliğini, nitelikli çözümleyerek ortaya çıkarılan tematik bir melodi hattı, bu sefer soprano armonizasyonu haline uyarlanabilir. Sonuç olarak akor yürüyüşü, şifreli bas ve soprano armonizasyonu etkinlikleri kendi aralarında birbirlerine dönüşebilirler.

Tek bir kaynak kitap ile sınırlandırılarak yapılan bu araştırma, sonrasında daha çok kitap üzerinde ve birbirleri arasında daha derin karşılaştırmalı bir şekilde yapılarak, araştırmanın sınırlılıkları genişletilebilir ve kaynak kitaplar anlamında daha genel sonuçlar ortaya çıkarılabilir.

Bu araştırmadaki inceleme boyutları, sonrasında yapılacak olan araştırmalar için değiştirilebilir ve böylelikle daha farklı sonuçlara gidilebilir. Ya da bu boyutlar üzerine yeni boyutlar eklenerek, araştırmadan daha geniş kapsamlı sonuçlar elde edilebilir.

KAYNAKÇA

- Avşar, M. (2022). *Armoni 2.0*. İstanbul: Pan Yayıncılık (birinci basım). ss.5,13,18,20, 136,137
- Avşar, M. (2018). Kodály Yaklaşımı'na Göre Uygulanan Armoni Dersinin Başarıya, Tutuma ve Performansa Etkisi. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi
- Cangal, N. (2012). *Armoni*. Ankara: Arkadaş Yayınevi (altıncı basım).
- Challan, H. (1960). *380 Basses et Chants Donnés*. Paris: Alphonse Leduc.
- Çelebioğlu, E. (2013). *Armoni*. İstanbul: Pan Yayıncılık (birinci basım).
- Çelebioğlu, E. (2008). *Müzik Kuramı*. İstanbul: Bizim Kitaplar Yayınevi.
- Çöloğlu, E. ve Arat, D. (2021). *Terminolojiden Analize Alıştırırmalı Müzik Teorisi (3. Kitap, A-Konular)*. İstanbul: Pan Yayıncılık (birinci basım). ss. 147-154
- Dubois, T. (1938). *Teorik ve Pratik Armoni Kitabı*. (çev. M. H. Öktem ve C. R. Rey). İstanbul: Burhaneddin Matbaası.
- Kostka, S., Payne, D. and Almen, B. (2013). *Tonal Harmony with and Introduction to Twentieth Century Music*. USA (New York): The McGraw-Hill Companies (seventh edition).p.11
- Ligeti, G. (2014). *A Klasszikus Harmóniared*, Budapest: Editio Musica Budapest.
- Ligeti, G. (2014). *Klasszikus Összhangzattan*, Budapest: Editio Musica Budapest.
- Sağır, T. ve Sevgi, A. (2011). Klasik Armoni Çözümlerinde Kullanılan Bas Şifreleme Yöntemleri ve Derece İsimlendirmeleri. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1(1), ss. 23-36.
- Say, A. (2005). *Müzik Ansiklopedisi (2. Cilt)*. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti. s.366
- URL-1: www.discogs.com (E.T.: 12.09.2023)
- URL-2: www.imslp.org (E.T.: 22.08.2023)
- URL-3: www.sozluk.gov.tr (E.T.: 22.08.2023)
- Usman, O. (2017). *Temel Armoni, Çoksesli Batı Müziğinde Yazım ve Analiz (2. Cilt)*. Konya: Eğitim Yayınevi. s.162,163.